

Kakšna bo letošnja letina?

Kljub suši bo v splošnem najbrž boljša od lanške

Ljubljana, 1. julija.
Zanesljive napovedi, kakšna bo letošnja letina, zdaj še niso mogoče. Minogo je še odvisno od nadaljnega vremena, predvsem ali bo dovolj dežja ali ne. Laže pa presojamo, kakšna bo letina na meščanski zemlji, ali bomo pridelovali kaj več sočivja in krompirja kakor lani.

Kmalu se bo začela že žetev. Ječmen je dozoreva. Žal pri nas ne sejejo nikjer mnogo ječmena, ki med žiti najprej dozori in id je uporabljiv za človeško hrano kakor za živalsko krmo. Ječmen bi lahko nadomestoval oves za krmo in kazalo bi ga sjeti namesto ovsje že zaradi tega, ker dà več pridelka kakor oves. Med ječmenom ne je nekateri tudi korenje, teko da imajo isti njivi na leto dva pridelka, oba zgodnja. Lani je bilo v Ljubljani posejanega malo več ječmenja. Letos pa so skoraj povsod rajši sadili krompir in fižol. Zdi se, da ljudje od leta do leta bolj cenijo krompir, ki vsaj v mestu, izpodriva druge pridelke.

Kakšna bo letošnja žetev? Že pozimi so mnogi kmetje tožili, da bo mnogo ozimine propadlo pod visokim snegom, ki je tako dolgo ležal. V resnicu je bila spomladi ozimska v nekaterih krajih zelo redka in kmetje so sodili, da je najbolje, če jo podorjejo in posejejo raro žito ali posade krompirja. Pozneje si je žito precej opomoglo in najbrž ne bo v splošnem žetev slabša kakor lani.

Skoraj vsajšč se nam zdi, kako bodo obrodile okopavine, kakor kakšna bo žetev. Pomladna dela so zelo zastala zaradi dolge zime in zato so že teda mnogi napovedovali, da bo slabša letina, ker so se pač zgledovali na podobnih prejšnjih letih. Toda lepo majinsko vreme je mnogo prispomoglo, da je vsa povrtnina obeta najboljši pridelek in da so lepo uspevale tudi poljske rastline. V začetku tega meseca so se že kazali prvi znaki suše. Dežja je bila najprej potrebna povrtnina. Naši zelenjarji so marljivo zalivali in v splošnem so preprečili škodljive posledice suse na vrtovih. Nekateri so zalivali tudi njivice, kjer voda ni bila predaleč. Na njivah je suša napravila nedvomno nekaj škode že dolej in najbrž je dež, če ga bo dovolj, ne bo mogel več povsem popraviti. Vendar se vpliv suše ne pozna povsod enako. Mnogo prej je suša nastopila na Ljubljanskem polju, kjer je v spodnjih zemeljskih plasti gramoz, ki naglo propušča deževnico. Suho vreme je pa prejšnje tedne vplivalo celo ugodno v krajih, kjer so bolj vlažna tla. Ob deževnih letih poljske rastline tam niso dobro uspevale, ker je bilo premokro. Tako je v dolini med Bokalcami in Dobrovom navadno boljša letina v sušnih letih. V vsej Polhograjski dolini pridelujejo precej

kmetje, ki ji suho vreme prije. Vendar je bila dolej še prehuda tudi že za nekatero kraje z vlažnimi temi in knotje težko prizakujejo dežja.

Krompir v mestu kaže skoraj povsed dobro; vsaj krompirirja je lepa. Tu in tam so krompir napadie uši in napravi precej škodo. Posebno dobrega krompirja si ne smejot obetati pridelovalci, ki sedi krompir leto za letom v eni in zemlji. Mnogi so sadili krompir, prav kakor lani. V začetku se ni pokazalo, da bi rastline kaj slabše uspevale, ko bi na pa že začele cveteti, so ostale slabov ravitele in le redke so cvetele. Meščani so skoraj vsi sadili krompir pregost, zato bodo pridelali najbrž le drobne gomoljne in ne bodo smeli pričakovati posebno mnogo pridelka. Vsakdo je pač skušal čim bolj izkoristiti zemljo. Zato tudi nekateri sede med krompir ſelje, čeprav so vmesni prostori že dovolj izkorisceni s fižolom. Posamezniki so letos sadili med krompir tudi sončnice, sončno sema bi radi zamenjali v tovarni za jedilno olje.

Fižol je dolej kazal mnogo bolje kakor lani ob tom času. Tudi škodljivci nekaj časa niso delati takšne škode kakor lani. Tako letos niso počeli unicevali fižola. Tu in tam pa so napravile mnogo škodo listne škodljivce in jih začeli zatirati v večjim ali manjšim uspehom. Najbolj radikalno zatiranje listnih uši na fižolu je, da mlad fižol, ki so ga napadle uši, takoj izpulimo, da se škodljivci ne razsirijo še na zdrave rastline. Da se pa fižol zaradi tega prevede na razredči, ga je treba prisaditi. Zopet drugi se zatirajo uši z raztopino tobačnega izmečka ali s tobačnim prahom. Uspeh ni bil povsod zadovoljiv. Nekateri so celo tolko da napravili še večjo škodo, ker je bila raztopina izvlečka premična, da je posmodila nezne liste. Nekateri so tudi prizadeli potresanje fižola z lesnim pepelom. Posebnih kemičnih sredstev za zatiranje listnih uši so se posluževali le redki, pač zato, ker so ti preparati precej dragi, rezen tega jih pa tudi ni moč več kupiti kjer kolikoli in je za škropiljenje treba imeti še dragi škropilnik. Tu in tam se je na fižolu pojavila tudi rja. Kljub precej veliki škodi, ki so jo napravile dolej na fižolu uši, smo smeli pričakovati, da bo precej pridelka.

Druga povrtnina, zelenjava, grah, zeli in zlasti paradižniki, kaže povsed dobro, če so vrtovje vsaj malo zalivali. Zgodnjega želja je že precej in poročil smo, da je naprodaj tudi na živilskem trgu. Upanje je, da bo letos pridelovalci več kumar, ki so jih meščanski pridelovalci sadili mnogo, ker so lani še dobro v denar. Tudi paradižniki ne primanjkovalo. Letos je vreme paradižniku posebno ugaja in bo dobro obrodil.

DNEVNE VESTI

Cenjenim naročnikom in čitateljem

Urad za kontrolo cen pri Visokem komisariatu je z odlokom št. VIII/1450/3 z dne 25. junija 1942-XX odredil nove cene za ljubljanske dnevne. Za »Slovenski Narod« bo od 1. julija dalje znašala

naročnina 11 lir na mesec, podrobna cena 50 cent. za izvod.

Vse doseg je veljal na list v naročnini in podrobni prodaji enako kakor pred vojno. Zato smo prepričani da nam novih cen ni treba še utemeljevati, in trdno upamo, da nam bodo naročniki in čitatelji ostali zvesti tudi v bodoče.

»Slovenski Narod.«

Iz »Službenega lista.« Službeni list za ljubljansko pokrajino št. 51 z dne 27. junija 1942-XX. E. F. objavlja naredbe Visokega komisariata: uvedba vojaških služnosti, prenos poslov stanovskega uradnika na okrajne načelnike oziroma na ljubljanske župane, preklic priznanja starokatoliške cerkve, maksimalne cene za stavbene in mizarski les, najvišje cene za oglje; odločbe Visokega komisariata: imenovanje predsednika Pokrajinskega korporacijskega sveta, imenovanje podpredsednika Pokrajinskega korporacijskega sveta in imenovanje strokovnjaka Pokrajinskega korporacijskega urada.

Sedemletni deček zadrži tatu do arecije. Zanimiv dogodek se je prijetel v Milanu. 18-letni delavec Felice Palmieri je prepustil nadzorstvo nad kolesom, ki ga je pustil pred hišo, svojemu sedemletnemu bratu Nikolinu. To nalogo je deček zelo resno pojmoval, kar je kmalu nato tudi dokazal, ko se je približal kolesu neznanec in se vzpel nanj, da bi se odpeljal. Toda malo Nikolina ga je zagrabil spodaj za blace, da nj mogel naprej. Neznanec je prisoli dečku zaušnico, toda deček se ni dal ugnati. Prenašel je hrabro še sledče udarce, popustil ni. Vpil je na pomoci in se tako dolgo držal, dokler ni prišel starejši brat in dokler ni prišla policija, ki je neznanca odpeljala. Neznanec je bil 52-letni Angel Protti, ki je priznal, da je hotel ukraсти kolo in da mu je malo Nikolina temeljito prekrizal ta račun.

Otvoritev zdravilišča za delavce. V Roncengnu pri Trentu je bila otvorjena nova ustanova, namenjena zdravljenju delavk in hišnih poslov. Tukaj bodo imeli brezplačno prenočišče in zdravljenje v menjavah po 15 dni delavke in hišne, pri čemer bodo sprejeti predvsem žene in stare vojakov, ki so potrebne posebna zdravljenja. Tako po otvoritvi, ki je bila zelo slovesna, je bilo sprejetih v koristno zdraviliščno ustanovo petdeset delavk iz pokrajini Ascoti Piceno, Lucca, Trieste, Genova, Padova in Firence.

V tri žanice je treščilo. Skupina žanice, ki so žele na posestvu inž. Creme v Vecchianu pri Pisi, se je pred besnečim neurjem zatekla pod bližnjo drevo. Nenadoma pa je treščilo v drevo, od koder je živignila strela na skupino žanice. 23 letna Flora Tozzi, je 38 letna A. Barsanti in 25 letna F. Michelij so obležale na tleh. Stane Tozzijeve je brezupno, ostali dve sta po vsem teleu očgani.

Zaradi tajnega zakola štirih telet je Milani so doznela, da se vršijo v nekem baru v ulici Durini v Milani skrivne kupci. S posrečeno operacijo je bi-

— Zaključna svečanost nemškega lektorata v Beogradu. Za zaključek svojega uspešnega delovanja v letodnjem šolskem letu je pridelil lektorat nemškega znanstvenega zavoda v Beogradu lepo svečnost. Veliki obisk je pokazal, kako velik ugled uživa nemški lektorat med vsemi sloji prebivalstva. Dijaki in udeleženci tečajev so imeli prilike praktično poglobiti svoje znanje na polju nemške glasbe. Poobstoječa zanimača za nemške in srbske goste, ki je bilo med njimi mnogo prosvetnih delavcev, so bile recitacije nemških pesmi. Recitirali so jih srbski dijaki Lektor Wolff in Jonietz sta podala kratke predela v letodnjem šolskem letu. Na koncu so sprejeli najboljši dijaki diplome in darila v obliki knjig.

— **Dijakinja nadomestujejo delavke.** Ustankemu pokretu pripadajoči hrvatske dijakinje so iz lastne pobude sklenile med počitnicami od 15. julija do 15. septembra delati v bolničkah kot strežnice ali pa v industriji kot pomočne delavke. Ta čas bodo na plačanem dopustu okrepljene potrebne delavke in mlade materje, zapošlene v industriji.

— **Oddaja koruze v Banatu.** Srbska centrala za žito je razveljavila prejšnjo narredo in odredila, da je treba določene količine koruze takoj oddati.

— **Madžarski paviljon na zagrebškem velesejmu.** Madžarska je sklenila zgraditi na zagrebškem velesejmu reprezentativen paviljon. Zgrajen bo tam, kjer je bila na prostem vsako leto razmeščena razstava poljedelskih strojev. Velesejem se prične še 4. septembra, vendar so pa že vsi prostori oddani. Poleg Nemčije in Italije se udeleži zagrebške velesejme tudi Bolgarija, Slovaška, Rumunija in Madžarska.

— **Delovna služba na Hrvatskem.** Lani v začetku avgusta je izšel na Hrvatskih zakon o državnih delovnih službah, obsegajoč vse možne in ženske državljane od 19. do izpolnjenega 25. leta. Gre za častno službo hrvatskemu narodu. Organizacija je že toliko napredovala, da bodo še letos poleti prijeti za delo prvi oddelki. Pripravljajo se v prvih vrstah velike osušitve možvirje, regulacija rek in razna druga javna delovanja.

— **Iz trgovinskega registra.** Upisana je bila trgovina z lesom Ivan Turšič na Verdu pri Vrhniku. Centralna vinarna d. v. V smislu odredbe Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino o dvojezičnih napisih se vpisuje italijansko besedilo firme: Cantine Centrali società per azioni Lubiana. Na občnem zboru z dne 20. aprila 1942 so se spremeniči družbeni pravila v čl. 7. Delniška glavnica se je zvišala od 380.000 (1.000.000 lir) na lir 513.000 in je razdeljena na 13.500 komadov delnic po L. 38., glasečih se na prinos. Izbrise se zaradi smrti član upravnega sveta dr. Zupan Alojzij, vpisje se pa se član upravnega sveta dr. Lenček Ignacij, uradnik; Boštjančič Jože, uradnik; Mihelčić Vladimir, uradnik, Hočevar Antonija, uradnica, vsi v Ljubljani in Dovjak Alojzij, uradnik, Vrhovci. Kmettska poslojnicna Ljubljanska okolice v Ljubljani, zadruga z neomejnim jamstvom: izbrise se član in predsednik upravnega odbora ing. Sernek Dušan, vpiše pa se član in predsednik upravnega odbora dr. Vrtačni Ivan, predsednik upravnega sodišča v pok. v Ljubljani. Naredni tisk, zadruga z omejnim jamstvom v Ljubljani: Vpisje se član upravnega odbora dr. Pirkmajer Otmar, pomočnik banaka v pok. Keramična zadruga reg. zadružna z o. j. se zaradi končane likvidacije izbrise.

— **Pet let ječe, ker si je prilastil živilske nakaznice za izvod izven pokrajine.** Službeni list v Rimu objavlja, da je prepovedan vsak izvod vrtnih pridelkov izven pokrajine brez posebne spremne izkaznice, ki jo izdajajo pokrajinski uradnik ter pokrajinske prehranjevalne sekcije.

— **Cene ženskim nogavicam.** Korporacijski minister je določil sledče cene posameznim vrstam ženskih nogavic: vrsta 1/11, 41, 33; vrsta 2—45, 36; vrsta 3—39, 31; vrsta 4—46, 37; vrsta 5—43, 34; vrsta 6—34, 27; vrsta 7—28, 23; vrsta 8—34, 27; vrsta 9—30, 24; vrsta 10—25, 20; vrsta 11—23, 18; vrsta 12—24, 19; vrsta 13—21, 17; vrsta 14—22, 17; vrsta 15—24, 19; vrsta 16—25, 20; vrsta 17—16, 12; vrsta 18—12; vrsta 19—14.

— **Smrtna nesreča dveh kolešark.** Na cesti San Michele Extra pri Veroni sta izgubili ravnoteže na strmini 40 letna kolešarka Elisa Zenti Perosi in 38 letna kolešarka Irma Tonioli-Bella. Zavozili sta v avtokarsi priklopni voz ter obležali s smrtnimi poškodbami. Kmalu po prevozu v veronsko bolnično sta revici izdihnili. Njuna nesrečna smrt vzbuja splošno sotutje.

— **Zaradi tajnega zakola štirih telet je bil obojen pred pristojnim torinskim sodiščem v mesec Anton Domino na dve leti in 8 mesecov ječe, 6500 lir globe in 900 lir odškodnine.**

— **10.000 maladeničev se udeležuje evropskih kulturnih mladiščnih manifestacij v Firenzi.** Med njimi so poleg italijanskih skupin zastopava iz Nemčije, Madžarske, Španije, Bolgarije, Hrvatske, Albanije, Slovaške, Nizozemske, Finske, Rumunije, Norveške in Danske.

— **Italijanski in nemški letalski ter industrijski strokovnjaki so se sestali v Milani k važnim strokovnim posvetovanjem, ki se nanašajo na območje transkontinentalne zdraviliščne tehnologije.**

— **Srbse štipendije za Goethejev zavod.** Nemška akademija, lektorat v Beogradu, je dobitila dovoljenje, da sme podleti osmimi srbskim slušateljem lektorata odnosno srbskim germanistom štipendije Goethejevega zavoda. Za jezikovne štipendije so bili predlagani dve slušatelji, za štipendije za udeležence nadaljnje tečaja za srbske germaniste pa trije slušatelji in dve slušatelji, štipendija znaša 300, odnosno 350 mark za štiri tedne in omogoča brezplačno posecanje inozemcem tečajev, ki jih prireja Goethejev institut.

— **Hrvatski minister dr. Petrič se je vrnil iz Nemčije.** Iz Nemčije se je vrnil hrvatski minister narodnega zdravja dr. Petrič. O organizaciji nemškega zdravstva in razpoloženju nemškega naroda se je izrazil zelo pohvalno. Izjavil je, da je vidi delovske dake neomajne volje nemškega naroda, ki je trdno prepričan, da bo zmaga na strani osi. Vsa Nemčija stoji kot en mož v gigantskem delovnem programu, podprt in.

— **Prvi sestanek pokrajinskega upravnega odbora v Spalatu.** Sredi junija se je v Spalatu prvič postal pokrajinski upravni odbor, imenovan z guvernerjevo odredbo z dne 2. aprila. Na prvem sestanku so vsi odborniki prisegli v roke prefekta, nato pa jih je prefekt pozdravil in jim razložil njihove dolžnosti. Pokrajinski upravni odbor je za Dalmazijo novost. V njegovem pristojnosti spada nadzorstvo nad občinami in javnimi podpornimi in dobrodelnimi ustanovami.

— **Razširitev fašistične sindikalne organizacije na Dalmaziju.** V zvezi z guvernerjevo odredbo od 13. februarja so bile v Spalatu razpuščene in likvidirane številne gospodarske in strokovne organizacije iz dobre bivše Jugoslavije. Reorganizacija je napredovala tako da danes, da v Spalatiski pokrajini sedaj ne obstaja in deluje več nobena organizacija iz prejšnjih časov. Varstvo nad vsemi kategorijami, nastalimi iz bivše organizacije, je prevzel delovni urad v Spalatu, ki se vneto bavi z nalogo razširitev fašistične sindikalne organizacije na nove italijanske pokrajine.

— **Gospodarske štete v Dalmaziji.** V Dalmaziji je v teklu štetje gospodarskih podjetij. Osnova štejeja so podjetja, ki so obravljala v tem času. Stevni objekti so industrijska, trgovska, obrtna in transportna podjetja. Šteje se, da v Dalmaziji je bilo 1.000.000 l. vrednosti, ki so v letu 1941, kakor tudi upravni in občinski sklenjeni sporazumi na vse načine skrbeti, da bomo imeli čim več pridelka. Tatove opominjam, da bo občina z vso strogostjo zatrla tativno krompirja in v drugih poljskih pridelkov, lastnikov vrtov in v njih pa polagamo na srce, naj v lastnikov in v interesu splošnosti ne kopljajo nezrelega krompirja.

— **—lj. Ušel je zelen papagaj,** ki govoril in sliši na ime »Ljubček«. Oddala je proti nagnadi v Zalokarjevi ulici 14.

Eksc. Visoki komisar v prostorih Banca di Roma

Visoki Komisar, ki je bil ob otvoritvi ljubljanskega sedeža Banco di Roma od soten, je 27. junija dopoldne posetil urad, kjer je ta velika italijanska banka že zacela svoje poslovanje v novi pokrajini. Eksc. Graziolija so sprejeli ravnatelj zavoda, nadzornik Banco d'Italia, ki mu je poverjen nadzor nad kreditnim poslovanjem ter uradništvo banke. Visoki Komisar

je posetil ravnateljstvo urada, ogledal si je naprave zavoda ter je izrazil svoje zadovoljstvo nad začetnim delovanjem. Ravnatelj Banca di Roma g. Dredaso je Eksc. Graziolija pozdravil z izrazom zahvale za poseb ter ga zagotovil, da bo zavod storil vse močno, kar služi gospodarski in finančni okreplivti nove pokrajine.

Uredba o vojaški služnosti

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajinijo na podstavi člena 3. kr. ukaza z dne 3. maja 1941-XIX, št. 291 smatralo je, da bi se smelo nalogati vojaške služnosti v breme lastninske pravice na nepremičninah določenih predelov pokrajine in po zasišjanju vojaškega oblastja:

Cl. 1. Lastninska pravica na nepremičnine, akrog poslopji, zgradb in vseh naprav vobla, potrebnih za obrambo, se sme obremeniti s služnostjo v izmeri in s sankcijami iz naslednjih členov.

Cl. 2. Služnosti in predeli, na katerih se te ustanavljajo, se odredijo in določijo z razglasom na vsejšega vojaškega poveljnista čet, razpojenih v pokrajini.

Take služnosti praviloma ne trajajo več ko dve leti. Po preteku tega roka se lahko obnovijo. V razglasu se določi, ali kačna znamenja se morajo na zemljišču namestiti, da se občinstvu vidno označijo s služnostjo vezani predeli.

Razglas se nabije na oglasno desko občin, kjer se s služnostjo obremenjuje nepremičnine. Njegov sestavni del je geometrični načrt zemljišča, ki se položi pri občinskih uradih teh občin in je razgrajen občinstvu na vpogled. V času objave te naredbe po odredbi katerega kolik vojaškega oblastva že obstoječe služnosti, ki so bile prizadetim, razglas se nabije na oglasno desko občin, kjer se s služnostjo obremenjuje nepremičnine.

Njegov sestavni del je geometrični načrt zemljišča, ki se položi pri občinskih uradih teh občin in je razgrajen občinstvu na vpogled. V času objave te naredbe po odredbi katerega kolik vojaškega oblastva že obstoječe služnosti, ki so bile prizadetim, razglas se nabije na oglasno desko občin, kjer se s služnostjo obremenjuje nepremičnine.

Cl. 3. V čenu 1. navedene služnosti se lahko nanašajo: a) na obveznost lastnika ali njegovega namestnika, da ne sme odpirati poti, kopati jarkov ali jem kakršne kolik vrste, da ne sme nakupičevati zemljo in druge snovi, ne postavljal električnih vodov ali vodovodov ali plinskih vodov, ne napraviti določnih nasadov ali izvajati določnih poljških del, ne hraniti lahkonetrivljivih snovi, ne imeti kovačic ali drugih naprav z omogočenjem in z dimnikom ali brez njega;

b) na obveznost lastnika ali njegovega namestnika, da ne sme postaviti zidov ali stolpali ali da jih sme postaviti samo do določene višine ali zgraditi samo z določnim gradivom; c) na zasčasno prepoved prehajanja ali postavljanja oseb, vozil ali živali.

Cl. 4. Vojaško oblastvo sme ob naložitvi preurediti stanje stvari, ki bi nasprotovalo vojaškim potrebam na zasebni lastnini, in sicer tudi s tem, da se postopja ali druge stavbe v celoti ali deloma porušijo. Tačne preurede dajejo pravico do odskodnine, ki jo določi, če med strankami ni o tem sporazuma, po cenični izvedenec upravno oblastvo stopnje. Taka odločba je nepreklicna. Pribedeta stranka ima pravico zatevati revizijo cenične s služnostjo ali omenjenimi preureditvami zadetih zemljišč, če bi se zaradi njih občajljivi dnošn znil.

Cl. 5. Kršitelj določil te naredbe se kazujejo, če dejanje ni huje kaznivo, po upravnem postopku iz naredbe z dne 26. januarja 1942-XX, št. 8, v denarju do 2000 hr.

Cl. 6. Upravno oblastvo, pri katerem se vodi geometrični postopek, sme pooblaščiti vojaško oblastvo, če to zahteva, da obnovi prejšnje stanje. Po pravnomočnosti sodbe izda vojaško oblastvo načok za vzpostavitev, v katerem določi rok. Če osojenec načoku za vzpostavitev ne ustreže v določenem roku, jo izvede uradoma vojaško oblastvo ob obsojenčevih stroških. Izvršnost računa o stroških, nastalih za vzpostavitev potrdi Visoki komisariat, ki odredil izterjavjo prek določenih uradov po predpisih, veljavčnih za izterjavo državnih davkov. Vsi spisi in zvezki z izvršbo so prosti vsekrsnih takš in pristojnih.

Cl. 7. Ta naredba stopi v veljavo z objavo v Službenem listu za Ljubljansko pokrajinijo.

Ljubljana, 24. junija 1942-XX.

Visoki komisar Emilio Grazioli

Policijka ura zapet od 21 do 25

Ljubljana, 1. julija. Visoki Komisar za Ljubljansko pokrajinijo je na osnovi Kr. zakonskega dekreta z dne 1. maja 1941-XIX št. 391 in na osnovi svoje odredbe z dne 29. junija 1942-XX v sporazumu s pristojno Vojaško oblastjo odredil,

da se z današnjim dnem v Ljubljanskem občini spet obnovi policijka ura od 21. do 5. javn lokal se bodo morali zapirati ob 20.30.

Prekraljki bodo kaznovani v smislu odredbe z dne 20. oktobra 1941-XIX št. 185.

Ljubljana, 1. julija 1942-XX.

Visoki Komisar Emilio Grazioli

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajinijo in Poveljnik XI. Armadnega Zbora

objavljata:

Dne 16. t. m. so komunistični elementi odvedli in nato zaklali župnika iz Prečne in kaplana iz Hinj.

Dne 17. t. m. so komunisti odvedli in ubili župnika in kaplana iz St. Ruperta.

Sključujem se na progas z dne 24. aprila t. l. in ker je brez haska potekel določenirok za aretacijo povzročiteljev omenjenih zločinov, je bila odrejena ustrelitev 4 oseb, ki so zanesljivo krive komunističnega terorističnega delovanja.

Ustrelitev je bila izvršena dne 25. t. m. ob 5.45.

Pojasnilo o kretanju ob železniških progah

V zvezi z odredbo z dne 20. junija 1942-XX, tičočo se kretanja in postajanja v globini 1 km ob železniških progah, se posnajšuje, kakož nevedoumo izhaja iz besedila naredbe same, da se snege prebivalci hišnih skupin ali posameznih hiš, stojecih v globini kilometra, za katerega je izredno možno kretanje in postajati v omenjenem pasu v dnevnih urah.

Ustrelitev je bila izvršena dne 25. t. m. ob 3.00.

Dr. Fran Ilešič

estetike, ki se v navedeni Beethovnovi ne-lakat skladbi tako lepo odraža.

Nastopajoči, ki so gojeni soł ravnatelja Betetta, docenta M. Lipovška, izrednega prof. A. Ravnikarja, rednega prof. J. Ravnika ter izrednega prof. J. Šlaisa, so se s tem prordornim uspehom najlepše oddolžili svojim glasbenim vzgojiteljem. Hkrati pa so pomagali utrijevali kvalitetno sloveso, ki so ga pridobile vsakestoletne sklepne produkcije gojencev naše Glasbene akademije in SGŠ. Občinstvo, ki je napomnilo veliko filharmonično dvorano, pa je znova pokazalo svoje umevanje za vrvilevne prizadevanja naše idealne glasbene mladine.

v Lucchi: Lucchese-Fiumana 3:1, v Novarji: Udinese-Novara 2:0(!), v Sieni: Vicenza-Siena 2:0, v Bresci: Brescia-Prato 6:2, v Sodiju: Fanfulla-Bari 0:0, v Pisi: Pisa-Savona 3:0, v Piacenz: Reggiana-Alessandria 1:1, v Padovi: Padova-Pro Patria 3:1 in v Pescari: Pescara-Spezia 2:1.

Stanje v tabeli je takole: Bari 47 točk, Pescara 44, Vicenza in Padova 43, Brescia 39, Pisa 35, Sezila in Novara 34, Udine in Alessandria 32, Pro Patria in Fanfulla 30, Siena 29, Savona 28, Fiumana in Reggiana 22, Prato 21 in Lucchese 11 točk.

Sivicarsko ligaško prvenstvo se je v nedeljo kontalo z naslednjimi izidi: Biennale-Young Fellows 4:0, Grasshoppers-Cantonal 3:2, Luzern-Nord-Stadt 3:1, Grenchen-Sankt Gallen 2:0, Lausanne-Servette 4:0; Lugano-Young Boys 3:2 in Curi Chaux de Fonds 3:1.

Nogometno prvenstvo so zaključili tudi na Holandskem. Zadnje kolo je odločilo v korist kluba »Ado de Haag«, med tem ko se je vedno odprlo, med tem ko je Bari že skoro sigurn, da bo prestol. Teoretično pa še ni odločeno, ali bo prvak. Sicer vodi s tremi točkami naškoka, v zanj najslabšem primeru pa ga lahko Pescara dobiti in prehititi. Praktično pa je ta izid zelo malo verjeten. Nedeljski rezultati so naslednji:

v Lucchi: Lucchese-Fiumana 3:1, v Novarji: Udinese-Novara 2:0(!), v Sieni: Vicenza-Siena 2:0, v Bresci: Brescia-Prato 6:2, v Sodiju: Fanfulla-Bari 0:0, v Pisi: Pisa-Savona 3:0, v Piacenz: Reggiana-Alessandria 1:1, v Padovi: Padova-Pro Patria 3:1 in v Pescari: Pescara-Spezia 2:1.

Stanje v tabeli je takole: Bari 47 točk, Pescara 44, Vicenza in Padova 43, Brescia 39, Pisa 35, Sezila in Novara 34, Udine in Alessandria 32, Pro Patria in Fanfulla 30, Siena 29, Savona 28, Fiumana in Reggiana 22, Prato 21 in Lucchese 11 točk.

Sivicarsko ligaško prvenstvo se je v nedeljo kontalo z naslednjimi izidi: Biennale-Young Fellows 4:0, Grasshoppers-Cantonal 3:2, Luzern-Nord-Stadt 3:1, Grenchen-Sankt Gallen 2:0, Lausanne-Servette 4:0; Lugano-Young Boys 3:2 in Curi Chaux de Fonds 3:1.

Nogometno prvenstvo so zaključili tudi na Holandskem. Zadnje kolo je odločilo v korist kluba »Ado de Haag«, med tem ko se je favorit Eindhoven uvrlist na drugo mesto. Tabela izgleda ob zaključku takole: 1. Ado de Haag 10 točk (prvak za 1. 1942), 2. Eindhoven 9, 3. Agovo 8, 4. Blauw Watt 7 in 5. Heerenveen 6 točk.

Novi grobovi. V Mariboru so umrli zasebnički Marija Koller, stara 78 let, vdova po okrajnem glavarju Heidigera von Fraenzi-Vestenck, stara 80 let; tiskatjeva žena Pavla Tachler roj. Sattler, stara 22 let; zasebnička Teresija Lebe roj. Wicher, stara 77 let; revirni policijski nadzornik Alojz Vandauher, star 27 let in zasebnička Stefanija Miklak, stara 32 let. V St. Pavlu pri Preboldu je umrla trgovčeva žena Teresija Piki, v St. Janžu pri Dobru je umrla Antonija Pesman, stara 66 let, v St. Lenartu je umrl Martin Cverle, star 77 let, v Gorici pri Smarnem je umrl kinet Michael Cokan, star 62 let.

Tretja zbirka za nemški Rdeči križ.

7. junija je bila prirejena v Nemčiji tretja zbirka prostovoljnih prispevkov po hišah za nemški Rdeči križ. Vrgla je 48.820.148.81 mark.

Zanimivo predavanje. V soboto je bilo v kinodvorani v Mariboru zanimivo predavanje. Na povabilo Stajerske Heimatbundu da je prisel predavat narelnik Böckel, ki se dejel časa bori v Severni Afriki in je predaval o svojih doživljajih. V pondeljek je predaval o svojih doživljajih na severno afriškem bojišču v Celju, včeraj pa v Trbovljah.

Mariborčan diplomir in Zagrebu. Na tehnični visoki šoli v Zagrebu je bil diplomiran za gradbenega inženirja Alfred Vojgrin, sin mariborskoga občinskega uradnika Franciga Vojgrina.

Dan glasbe v Ptuju. V soboto so imeli v Ptuju dan glasbe, ki ga je priredila glasbena šola. So letovali so vsi glasbo ljubljence.

Prireditev se je prirejala z magistratnega stolpa fanfare. V sobotu zjutraj je bila budnica, dopolne so bile glasbene prireditve v bolnicah, potem so pa nastopili dečki in dekle v dvorani društvenega doma. Popoldne je bil promenadni koncert v mestnem parku, včeraj pa velik koncert v Nemškem domu.

Nevarno zastrupljenje krvi. V soboto so pripravili v celjsko bolnico in Laškem bijavljoto Antonijo Lörger, ki si je zastrupila kri. Pred mesecem dni se je ranila na noge, pa se za rano ni zmenila. Zdaj je nastalo nevarno zastrupljenje krvi.

Radio Ljubljana

CETRIK, 2. JULIJA 1942-XX.

7.30: Porodila v slovensčini, 7.45: Lahka glasba. — V odmoru (8.00): Napoved časa.

8.15: Porodila v italijansčini. 12.15: Koncert pianističnega dura Bizejek-Hraščevč.

12.40: Koncert violinista L. Pfeiferja (pri klavirju Marijan Lipovšek). 13.00: Napoved časa. — Porodila v italijansčini. 13.15: Porodila v Rhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovensčini. 13.17: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Sijanec. — Orkestralna glasba. 14.00: Porodila v italijansčini. 14.15: Operna glasba. Vodi dirigent Ugo Tansini, sodeluje tenorist Emilio Renzi. 14.45: Porodila v slovensčini. 17.15: Duet harmonika Malgaj. 17.40: Koncert kobilne glasbe. 19.30: Porodila v slovensčini. 19.45: Romance. 20.00: Napoved časa. — Porodila v italijansčini. 20.20: Komentarni dogovor v slovensčini. 20.30: Vojna pesmi. 20.45: Trilo Emona. 21.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Sijanec, sodeluje sopranistka Manja Mlejnikova. 21.50: Violinski koncert Jana Sijasja (pri klavirju J. Ravnik). 22.10: Venček narodnih pesmi. — Orkester vodi dirigent Petralia. 22.45: Porodila v italijansčini.

PRAKTIČEN KADIČEC

— Prijatej, ali bi mi ne hotel ponuditi cigare?

— Z veseljem. Mislim sem pa, da hočeš opustiti kajo.

— Saj tudi hočem, toda tako hitro to ne gre, najprej sem nehal kaditi svoje cigare.

NA KONCERTU

— Zač vam ne morem odpreti vrati v dvorano, ker se je koncert že prilepel.

— Saj ne bom nikogar motil.

— Ne, če odprem vrata, uide gotovo še nekaj obiskovalcev.

PASJI DAVEK

Profesor: Ali je davek na pse posredna ali neposredna davčina?

Kandidat: Posredna.

Kako utemeljujete to?

Ker tega davka ne pobirajo neposredno od psov.

Zvezda postaja tudi prometna zvezda

Največji ljubljanski trg sredi mesta, malo njegove zgodovine in njegov prometni pomen

V Zvezdi so letos orali in sadili krompir

Ljubljana, 24. junija
Sčasom bomo najbrž pozabil, od kod izvira ime Zvezde, zdaj ni več v obliki zvezde krizajočih se drevozdov. Vendar bo pa ta trg kmalu postal prava prometna zvezda, ljubljansko središče, ter bo še pridobil na svojem pomenu. V prihodnosti se bo stekalo, nanič se več poti, tako da bo mnogo živahnejši.

Ljubljana brez večjih trgov

Za Ljubljano je posebno značilno, da nimata večjih trgov. Menda je prav zaradi tega starščasib dobila zasmehljivo ime – Dolga vas. V resnici so bile njene ulice, ednosno ceste podobne tako znamenit vrstnim, obcestnim vasem, ki imajo hine razvrščene vzdolž ceste. V nekem pogledu se je Ljubljana razvijala podobno kakor vasi ob glavnih cestah; širila se je ob glavnih cestah, odnosno vedno bolj daljšala, tako da jo lažje primerjamo obcestni kakor gručasti vasi. Vemo, da se je začela v začetku razvijati vzdolž ceste ob vzhodu Građu. Izjema v tem njenem razvoju je pa nastanek Novega trga na levem bregu Ljubljance. V poznejših stoletjih je mesto raslo tudi vzdolž svojih glavnih cest, n. pr. vzdolž Poljanske ceste. Mesto je pa raso enako ob cesti tudi v drugo smer, ne le od Starega trga proti Poljanam, temveč tudi po Karlovski cesti. Podoben je bil razvoj ob Dunajskih cest. To pa ne velja povsem za Šiško; lahko bi celo rekel, da se je Šiška bolj bližala Ljubljani vzdolž Celovške ceste, kakor Ljubljana Šiški. Zdaj pa, ko sta Ljubljana in Šiška strnjeni, nas Celovška cesta tudi spominja na ta razvoj obcestne vasi. Tudi Sv. Petra cesta, ki je bila najstarejše ljubljanske predmestje (tedaj se pa predmetje seveda še ni imenovalo Žečaste) je bila priključena Ljubljani kot dolga vas. Vse te glavne ceste, ki je ob njih raso mesto, se pa niso zdrževali v trgu, namreč v trgu v dandanašnjem pomenu besede. V starščasib je bil trg vsak prostor, kjer se je razvijalo tržno življenje. Tržni prostori pa niso imeli vedno obliko trgov v dandanašnjem pomenu besede, za kar nam slu-

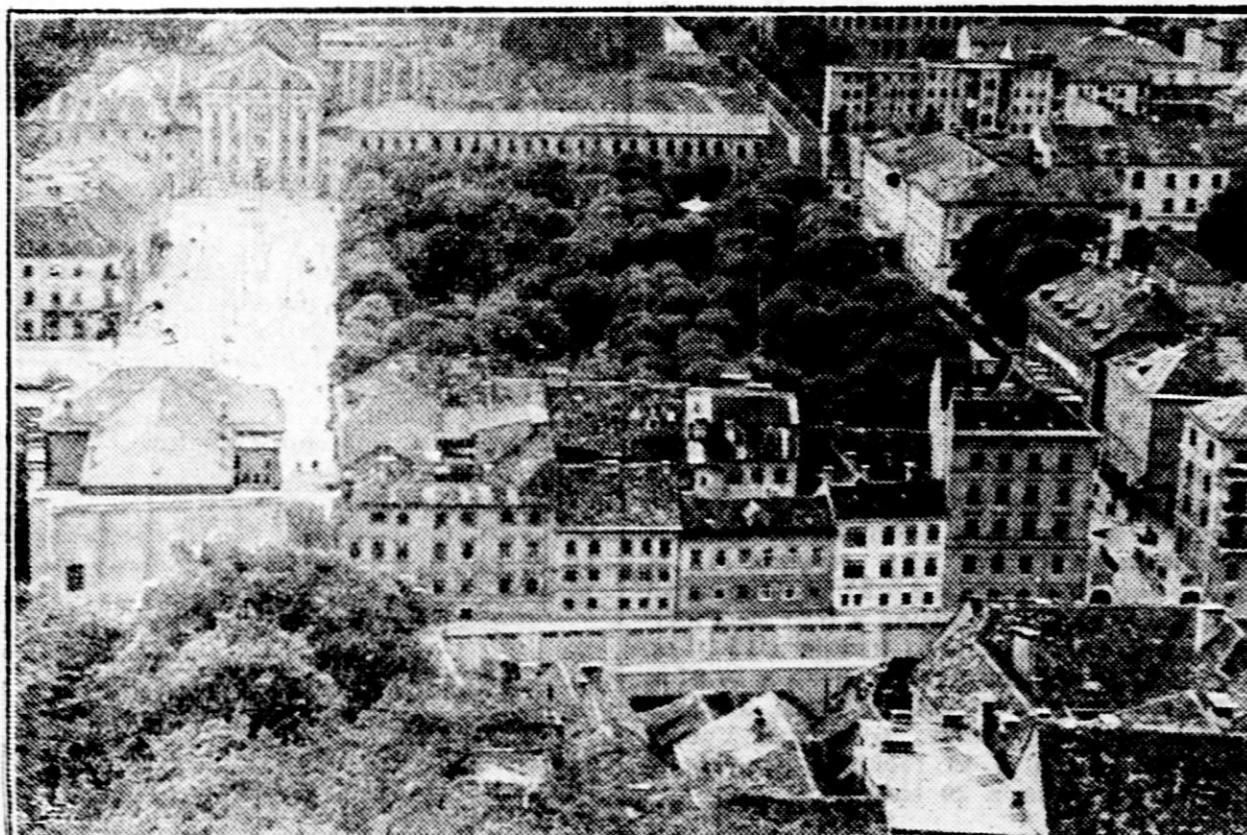
ži primer Starega pa tudi Mestnega trga. To sta v resnici le ulici, niti ne posebno široki. V srednjem veku je bila Ljubljana brez večjega prostora, ki bi ga lahko imenovali po razsežnosti in obliku trga, če izvzamemo Novi trg. Razvoj Ljubljane v prejšnjih stoletjih se pa kaže tudi v tem danes, da ima mesto še vedno malo trgov, ednosno, da sploh nima večjega trga. Le nekdanji Kapucinski trg, Zvezda je izjema.

Ljubljana ima obliko zvezde

Ce pogledamo na Ljubljano s ptičje perspektive, opazimo, da ima obliko zvezde, vidimo pa tudi, da se glavne ceste, konice te zvezde ne zdržujejo v središču in ne končajo v osrednjem, velikem trgu. Glavne prometne zvezde se ne krijo. Težko je doognati, kje je pravo, ožje mestno središče. Ljubljana se zdi ekscentrično mesto, ki ima središčini jedor, celo slabe povezane med seboj. Valovi mestnega prometa se razričajo neenakomerno in nekatere ulice so živahnejše kakor bi pričakovali po njihovi legi. Tako bi marsikdo misil, da bo najzahajnejši promet na Mestnem trgu ali mora da še kje nižje proti vzhodu. Najbolj živahno je pa v Šelenburgovi ulici, ki je že na robu, saj se zahodno od nje razprostira velika nezazidana površina (Tivoli, Rožnik). Misili bi tudi, da bo mnogo živahnejše ob glavnem kolodvoru, ki je ob pomenibnih tranzitnih cestah blizu geometrijskega središča mesta, razen tega se pa tam izlivajo večje ceste, n. pr. Miklošičeva. Ce bi iskali mestno središče po tem, kje je najzahajnejši promet, bi ga moral dolociti med Ajdovščino in Zvezdo ter glavno pošto in Marijinim trgom. Ce bi Ljubljana imela kje tam velik trg, n. pr. na prostoru med Franciškansko in Dalmatinovo ulico ter Bleiweisovo (prej Tyršovo) in Miklošičeve ceste, bi imela res močno središčno jedro.

Zvezda kot središčni trg

Vlogo ljubljanskega središčnega trga prevažemata Marijin trg in Zvezda. Marijin trg je majhen in je prav za prav le krizišče, da bi lahko postal trg v pravem pomenu besede. Primernejši je, da se z njega promet razlika, kakor na njem zliva. Mnogo primernejša je za središčni trg Zvezda. Toda ima nekatera pomanjkljivosti, da ne more postati bolj prometna, ednosno, da na nji ni mogoče zadovoljivejše urediti prometa. Skozi Zvezdo drže v glavnem tri pomembnejše prometne zvezde: prometna zvezda od Marijinega trga vzdolž Ljubljanske proti Novemu trgu in dalje proti Pruljam in Trnovemu; podaljšek glavne ljubljanske ceste, (zdaj Bleiweisova), os sever jug: Šelenburgova ulica—Gradišče, in Šelenburgova ulica—Vegova, ednosno Gospaska. Iz severozahodnega dela mesta, iz Šiške, je najprimernejša pot v Sentjakobske okraj in na delošensko stran skozi Ajdovščino, po Šelenburgovi ulici in čez Zvezdo. Pot čez Marijin trg je mnogo manj priporočljiva, še težje se voznik preriše skozi Tranc in tezen Stari trg. Ce pa izbere pot po Cesti Viktora Emanuela III. (prejšnja Bleiweisova), Aškerčevi ulici in Cojzovski cesti, mora napraviti večji ovink. Osrednje Trnovo ima najboljšo zvezdo s središčem po Emontski cesti in Vegovi ulici. Pot po Gorupovi ulici in Gradišču ni tako priporočljiva, že zaradi nevarne ožine na križišču Ceste 29. oktobra in ker tam vozi se tramvaj.

Taka je bila zvezda, ko so še stali starci kostanji tam, kjer cvete zdaj krompir

D. Du Maurier:

Prva žena

Roman

Tisti večer gospodinje nisem več videla, in tudi govorila o nji nisva več. Odkar sem jo bila pregnala iz svojih misli, sem se čutila mnogo zadovoljenošči in manj »nedobrodošči«. Zdaj, ko sva hodila po dvoranu v pritličju in gledala slike, in me je Maksim držal okrog ramen, sem bila nekako bližja tistem, kar bi bila rada postala, mladi ženi, ki sem si jo zamišljala v sanjah: nji, ki bo imela v Mandelleyu svoj dom.

Koraki mi niso več tako nerodno odmevali po možaičnem tlaku in veži, kajti Maksimovi podkovani čevlji so ropotali vse bolj od mojih, in capljanje psov, ki sta naču spremljala, mi je prijazno in domače udarjalo na uho.

Zadovoljna sem bila tudi zato, ker je bil prvi večer in sva se bila šele pravkar vrnila; ogledovanje slik nama je vzel mnogo časa, in ko je Maksim pogledal na uro, je rekel, da je že pozno in se ne utegneva več preobleči za večerjo; tako mi je bila prizanesena zadrega, da bi me sobarica Alisa izprševala, kaj želim deti nase, ter mi pomagala pri napravljanju; niti mi ni bilo treba hoditi v večerni obleki, ki mi jo je bila gospa Van Hopper podarila, ker jo je njeni hči odložila, z golimi rameni po dolgih stopnicah niz dol v mrzlo vežo. Bala sem se ceremoni-

njalne večerje v strogi obednici, zdaj pa je to neznatno dejstvo, da nisva bila preoblečena, zadostovalo, da se mi je zdelo vse nekam preprosto in naravno, nič drugače kakor druge krati, ko sva skupaj večerjala v restoranih. Tako dobro sem se počutila v svoji pleteni oblekbi; smejala sem se in govorila o rečeh, ki sva jih bila videla v Italiji in na Francoskem, še fotografije sva bila razložila po mizi; in Briti pa sluga sta bila navadna človeka, kakor drugi lakeji, in me nista gledala tako srepo.

Potem sva šla v knjižnico; zagrnili so zaveso in dolžili dry na ogenj. Zrak je bil precej hladen za mesec maj, in toplota, ki je prihajala od ognja, mi je kar dobro dela. To sedenje ob kamnu je bilo za naju nekaj novega; v Italiji sva po večerji navadno kam šla, peš ali v avtomobilu, stopila sva v kakšno majhno kavarno ali pa sva slonela kje na kakem starem mostu in gledala vodo, kako teče. In v tem, ko sem s sklonjeno glavo zamišljeno božala enega izmed španjelov po svilenih uhljih, me je nekaj opominjal, da nisem prva, ki se vgrezam v ta naslanjalo: pred menoj je sedela tu ona druga, ki je gotovo rustila svoj vtis na blazinah in na področniku, tam, kamor je polagal roko. Ona druga je nalivala kavo prav iz te srebrne ročke, dvigala skodelico k ustnicam in se sklanjala k psu, kakor sklanjam jaz.

Nehote me je izpreleto, kakor bi bil nekdo odprl vrata za menoj in bi buhnil veter v sobo. Sedela sem v Rebekinem naslanjaču, se opiralna

na Rebekine blazine, in pes, ki je bil prišel k meni ter mi položil glavo in krilo, je delal tako iz stare navade, ker se je spominjal, da mu je nekdaj ona dajala sladkorja.

VIII.

Nikoli si ne bi bila misnila, da gre v Manderley življenje tako redno in natančno svojo pot. Ko zdaj v mislih obnavljam preteklost, se spominjam, da je bil Maksim tisto prvo jutro povsem oblečen in je pred zajtrkom pisal pismo: in ko so me ob devetih poklicali zvonki udarci na gong in sem jadro pritekla dol, je bil skoraj že vse opravil in si je pravkar lupil neki sad.

Vzdignil je glavo in se mi nasmehnil. »Nič ne maraj za to: tudi temu se boš moral privaditi. Jaz ob tej uri ne utegnem pasti lenobe. Vodstvo posestva, kakršno je Manderley, je stvar, ki terja se ves dan. Kava in vroča jedila so tam na jedilniku. Pri zajtrku si streževa zmerom sama.« Zamrmlala sem nekaj v opravijočlo: da moja ura zaostaja in da sem se v kopalcni zaskasnila, toda on me ni poslušal. Malce namrščen je v naglici čital neko pismo.

Dobro se spominjam, kako me je prevzel, da skoraj prestrašil pogled na bogati zajtrk, ki so ga bili podali za naju. Tu je bil čaj v velikem srebrnem čajniku in zraven še kava: na električnem ogrevalcu so bile pripravljene tople jajčnice, slanina in riba. Bila so tudi tajca v lupini na svojem posebnem kuhalniku in ovens močnik v srebrni skledi. Na drugem jedilniku je čakala cela gnat-

stralnih občin »kapucinsko predmestje«. Raziskovalci razvoja Ljubljane domnevajo, da je trg dobil zasnovno po ostankih rimske Emone. Gradišče je dobito ime po Emoni. Ljudstvo je v preteklosti imenovalo kraje, kjer so stale nekaj utrdbe, odnosno utrjeni kraji in kjer so našli ostanki njihovih razvalin, gradišče. To gradišče je segalo do poznejšega Kapucinskega trga; vzdolž trga ob njegovi južni strani je stal severno obzidje Emone. Na zunanj strani tega obzidja je bil še obrambni jarek. Smer obzidja in jarka je narekovala poznejše oblikovanje trga.

Najdbe na kraju samostana

Pred dobrimi sto leti, in sicer l. 1818, so zravnali tla, kjer je stal prejšnje čase kapucinski samostan. Pri tem delu so naleteli na rimske mozaiki. Najdba je zbudila tedaj veliko pozornost, kar je treba pripisovati edvnomno ukrepom oblasti za zaščito zgodovinskih in umetnostnih spomenikov. Čim so odkrili kos mozaika, so delo ustavili, dokler ni župan, ki je prišel sam k delavcem, ukazal, naj previdno izkopljajo vso mozaiko plast. Župan je zelo prisadil, da bi bila starina dobro ohranjena, zato je tudi pritegnil k delu strokovnjaka. Zanimalo vas bo, da je tedaj v Ljubljani najbolj slovel kot starinoslovec Valentijn Vodnik. Župan je poskrbel, da so napravili risbo odkritega mozaika. Mozaični tlak so izkopavali zelo previdno, tako da so ga izkopali še čez teden dni. Med tem so ga ponosili skrbno stražili, da bi ga kdo ne poškodoval. Končno so mozaik prenesli v mestno hišo. Mozaik je bil 1.28 m dolg in 966 cm širok. Kaj se je zgordilo z mozaikom, pozneje, ni več mogoče zvedeti iz zgodovinskih virov.

To najdbo omenjam zaradi tega, da opozorimo, kako pomembna so tla Zvezde tudi v zgodovinskem pogledu; spredvsem, da je bil prostor zazidan že v časih Emone, čeprav je bil zunaj emonskega obzidja. Ali je pa najdeni mozaik morda v zvezbi z emonsko nekropolo, ki se je raztezala ob cestah, zlasti na severni strani?

Rhodos – svetilnik Rima

Strateški pomen tega otoka za premoč Italije v vzhodnem Sredozemlju

Zmagata nad Grčijo je prinesla seveda utrditev italijanskega položaja v vzhodnem delu Sredozemskega morja. Egejski otoci, ki pripadajo že od leta 1912. italijanskemu imperiju, obstoja iz 14 otokov. Skupaj merijo 1.263 km² in imajo 141.000 prebivalcev. Ti podatki pa se nanašajo na čas pred sedanjo vojno. Tri petine prebivalstva je grške narodnosti, okrog 40% površine odpade na Rhodos, največji otok Dodekaniza. Politični in vojaški pomen tega otocja je najbolje razviden iz izjav Quadrumviria in Generalnega guvernerja Dodekaniza D. Vecchia, ki je dejal nekemu italijanskemu novinarju:

Rhodos je in ostane svetilnik Rima v vzhodnem delu Sredozemskega morja. Krmarje politike se bodo morali pri urejevanju važnih vprašanj ravnat, po tem svetilniku. Kdo bi se pripriali na to razmejitevno črto med Evropo in Azijo, med Crnim in Sredozemskim morjem z roparskimi načrti, ga bodo zadeli smrtni udarci osmega meca.

Inozemski posredniki, ki jih je bilo pred vojno vsako leto nad 100.000, so se zanimali v prvi vrsti za Rhodos, ne zaradi njene slikovitosti, temveč zaradi živahnega vrnjenja in žilavega gospodarskega dela. Fašizem je tudi tu pokazal svojo tvorno silo. Otok in njegova neposredna okolica imata dokaj burno zgodovino. Od kar je bilo tu vedno živahno vrnjenje. Sredi 15. stoletja se je tu odločila borba med križarji kot predstavniki krščanskega orienta in turškimi četami. Zmagali so Turki. Po stoletju so ostali gospodarji otoka, ki so mu bili dali križarji svoj zgoverni pečat.

Ko je leta 1911. izbruhnila vojna med Italijo in Turdijo so vkorakala v oktobru italijanski bersaglieri skozi mestna vrata Rhodosa in izobesili na obzidju in stolpih italijansko zastavo. Z modernizacijo otoka in prilagoditvijo evropski civilizaciji je pa začel še fašizem. Takratni vojni cilji so bili pač drugje. Italija je imela svoje interese v Anatoliji. Tam je mnogo naravnih bogastev. Iz Anatolije bi lahko dobivala Italija žito, bombe, volno in razne rude.

Med svetovno vojno je dozorel ta načel. V londonski pogodbah z dne 26. aprila 1915. so bili italijanski vojni cilji v vzhodnem delu Sredozemskega morja natančneje opisani. Člen 8. te pogodbe je zagotovil Italiji trajno posest do Dodekaniza. V naslednjem členu je bila Italija priznana udeležba pri razdelitvi maloazijске Turdije v francosko, angleško in rusko interesno sfero. Italiji je

bila takrat rezervirana Adalia in njena okolica. V pogodbi z dne 21. avgusta 1917. so se italijanske aspiracije znova obravnavale. Tudi ta pogodba je Italiji priznala njene upravičene zahteve. Toda na pariskih pogojih je se vnela med Grčijo in Italijo živahnja diplomatska tekmka, ki je trajala do konca turško grške vojne in se zaključila s priznanjem otokov Italiji.

To je bilo leta 1923. V Rimu se je bila ta čas izvršila zgodovinska izprememba. Duce je bil prevzel krmilo države v svoje roke. Kmalu potem se je pričeli kolonizacijski Dodekaniza. Najboljše italijanske arhitekte so poslali na Rhodos. Zgodovinsko staro mesto z vsemi slikovitimi cestami, palačami in cerkvami je ostalo prav tako nedotaknjeno kakor pitoreskni orientalski okraji, kjer je tekož življenje se po Mohamedovih zakonih. Pred starim mestnim obzidjem je pa zraslo iz taj novo moderno italijansko mesto. Poleg modernih reprezentativnih palac in javnih poslopij je bilo zgrajenih mnogo vil.

Duh novega časa je pa zajel tudi druge otoke. Navzicle zelo ugodnemu podnebju je Dodekanez le redko naseljen. Na 1 km² pride povprečno samo 60 prebivalcev, na Rhodosu pa celo samo 42. Gospodarsko se izkorisča samo tretjina zemlje. Generalni guverner De Vecchi je zasnoval širokopotezni kolonizacijski načrt, ki ga lahko smatramo za vzorec italijanske kolonizacije v Libiji. Na Dodekanizu je prispele 10.000 italijanskih kmetov, ki so našli tam že lepo urejene naselbine z vsem potrebnim živim in mrtvim inventarjem, da so lahko takoj prijeli za delo. Obenem se je pridelo smotreno pogozdovanje golicav. To delo je kmalu obrodilo bogate sadove. Leta 1936. so predelali na Dodekanizu 20.000 metr. stotov žita, zadnje leto pred sedanjo vojno pa že 50.000.

Z gospodarsko izgradnjo se je pa pritekel tudi vojaška. Veliko letalsko oporišče na otoku Leros tvorili protuteži angleškim letalskim oporiščem Aleksandrij in Sueskem prekopu na Cip